

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพย์สินทางปัญญาหมายถึงผลงานอันเกิดจากสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งต้องใช้ความรู้ ความสามารถ เวลา และค่าใช้จ่ายจนประสบความสำเร็จ เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติและมีผลต่อเศรษฐกิจและสังคมในทางพัฒนาคนและเทคโนโลยี จึงควรให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของทรัพย์สินเหล่านี้อย่างยุติธรรม เหมาะสม บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของสิทธิไม่อาจจะเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิทั้งทางแพ่งและอาญาทุกครั้งที่เราซื้อสิ่งของ ส่วนหนึ่งของเงินที่จ่ายจะไปสู่เจ้าของสิทธิเพื่อชดเชยเวลา เงิน การลงทุน กำลังกาย กำลังใจ ที่เขาได้ทุ่มเทให้เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน การปกป้องสิทธิเจ้าของนี้ เพื่อชดเชยความอดทนเพียรพยายามและเป็นการกระตุ้นให้มีการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ เพราะเห็นว่าผลงานนั้นจะได้รับค่าตอบแทน เช่นในอุตสาหกรรมผลิตยา การลงทุนใช้เวลาหลายปี ค่าใช้จ่ายในการค้นคว้า วิจัย ในห้องทดลองเพื่อสร้างสรรค์ ทดสอบขั้นตอนในส่วนรัฐบาลและตัวแทนในการให้ความเห็นชอบต่อกระบวนการผลิตต้องใช้ค่าใช้จ่ายเป็นร้อยๆ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ถ้าไม่มีการปกป้องสิทธิเพื่อกันคู่แข่งชั้นผู้ผลิตก็จะมีแรงจูงใจที่ใช้เงินลงทุน เสียเวลา ใช้ความเพียรพยายามเพื่อพัฒนายาของตนเพราะอาจต้องประสบปัญหาเพราะสูญเสียเงินจากการลงทุนเพราะคู่แข่งสามารถลอกเลียนแบบตัวยาเจ้าของได้ โดยปราศจากการคุ้มครองสิทธิ ไม่มีแรงกระตุ้นในการผลิตยาใหม่ๆ ประชากรของโลกนี้อาจจะไม่มีสุขภาพดีเท่าทุกวันนี้ ชีวิตคนจะสั้นลงกว่าช่วงชีวิตของประชากรโลกในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การเปลี่ยนผ่านจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร โลกไร้พรมแดน มีการเชื่อมโยงด้านการค้า การลงทุน การเงิน การท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงของระบบโลก ทำให้โครงสร้างทางการค้าภายในประเทศเปลี่ยนแปลง มีการลงทุนค้าขายระหว่างประเทศ แต่ศักยภาพในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศแตกต่างกัน ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการค้าระหว่างประเทศก็คือ การค้าเสรี (Free Trade) ซึ่งหมายถึงการค้าขายที่ดำเนินไปอย่างเสรีและมีอุปสรรคน้อยที่สุด อุปสรรคทางการค้า ได้แก่ มาตรการทางด้านภาษีศุลกากร (Tariff Barrier) และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barrier) เช่นการจำกัดปริมาณ มาตรฐานด้านสุขอนามัยของสินค้า เป็นต้น

แนวความคิดในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีผลมาจากปัจจัยภายนอกประเทศ และปัจจัยภายในประเทศ

ปัจจัยภายนอกประเทศ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงบริบทของการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่นำไปสู่การสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และเปิดเสรีทางการค้าโดยมีกฎเกณฑ์และกติกาในระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อส่งเสริมการค้าของโลกให้ขยายตัว

อย่างต่อเนื่อง ไทยเป็นประเทศที่เข้าร่วมการเจรจาการค้าพหุภาคี General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT รอบอุรุกวัย จึงต้องผูกพันปฏิบัติตามข้อตกลงตามสาระของผลการเจรจาที่เรียกว่า ธรรมนูญสุดท้าย (Final Act) ซึ่งระบุหลักปฏิบัติพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ (National Treatment) และการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favoured National Treatment : MFN) ระบุถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและระบุถึงข้อผูกพันของรัฐบาลที่จะต้องกำหนดกฎระเบียบและติดตามดูแล เพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะได้รับการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กฎระเบียบนั้นต้องเป็นธรรม

ส่วนปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่ การรักษามลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) เอาไว้ได้ จะอาศัยเพียงแต่กำลังของตนเองเพียงลำพังนั้นไม่เพียงพออีกต่อไปเพราะทำให้เศรษฐกิจของตนขาดความมั่นคงและถูกกดดันจากภายนอกได้ง่าย ดังนั้นวิธีการที่จะรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศก็คือ การร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน

ประเทศต่างๆ ได้มีการพัฒนาการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างมาช้านานแล้ว และถึงเวลาที่ประเทศไทยจะต้องมีการพัฒนาการให้ความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะเป็นการตอบสนองความต้องการนี้ได้ เพราะนอกจากจะเป็นการให้ความคุ้มครองคู่ความที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติให้ได้รับความเป็นธรรมแล้ว ยังเป็นการคุ้มครองสังคม ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากทั่วโลก และประเทศต่างๆ ต้องการติดต่อค้าขายกับประเทศไทย นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาสู่ประเทศไทย อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

กระทรวงยุติธรรมได้เสนอโครงการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้เป็นศาลชำนาญพิเศษพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และคดีการค้าระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งมักเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านเทคนิคและวิธีปฏิบัติหรือธรรมเนียมการค้าระหว่างประเทศ หากข้อพิพาทดังกล่าวเข้าสู่ศาลและมิได้รับการพิจารณาพิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศหรือมิได้มีวิธีพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับสภาพหรือลักษณะเฉพาะของข้อพิพาทประเภทนี้แล้วก็อาจทำให้เกิดความล่าช้าและไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความได้อย่างเต็มที่ ในโลกที่ธุรกิจและข่าวสารข้อมูลถ่ายเทไหลเวียนไปอย่างทั่วถึงรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีหน้าที่โดยตรงต่อการวางกติกา สำหรับประเทศไทยในกระแสธุรกิจและข่าวสารข้อมูลของโลก แม้จะต้องคำนึงถึงกติกาสากลนี้ ประชาคมโลกยอมรับนับถือ แต่การวางบรรทัดฐานต่างๆ ก็ต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่งเพื่อดูแลผลประโยชน์ของชาติและสังคมไทย ช่วยคนไทย ชาติไทยยืนหยัดได้อย่างมั่นคงในช่วงระยะเวลาแห่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

วันที่ 4 พฤษภาคม 2536 คณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการจัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ วันที่ 29 กรกฎาคม 2536 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้น โดยให้มีอำนาจหน้าที่ศึกษารูปแบบและวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมในต่างประเทศ ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เมื่อจบขั้นตอนตามกฎหมายร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบ มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 25 ตุลาคม 2539 ระหว่างร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ คณะกรรมการก็ได้ดำเนินการพิจารณากฎหมายข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐาน เพื่อใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจนเสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2538

นับแต่ศาลเปิดทำการวันที่ 1 ธันวาคม 2540 เป็นเวลา 4 ปีเศษ การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ กลาง ตามบทบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินฯ วิธีพิจารณาและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จเร็วกว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงแต่เดิม แต่การใช้วิธีพิจารณาและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่บัญญัติไว้เพราะยังมีความบกพร่อง มีความล่าช้า อันเนื่องจากโครงสร้างศาล ยังมีการเลื่อนนัดคดีบ่อย ๆ ผู้พิพากษาสมทบของคดีคณะกรรมการพิจารณาพิพากษาคดีส่วนมากไม่อาจนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องได้ เพราะมีการกิจประจำและมีการใช้ระบบการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพน้อยมาก มีปัญหาด้านการประสานงานและการให้บริการประชาชนเพราะความเคร่งครัดของกฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการโดยเฉพาะเรื่องการเงินจึงควรจะต้องทำการศึกษาและต้องปรับปรุงโดยการประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้องต่าง ๆ อย่างเร่งด่วนเพื่อให้การปฏิบัติตามวิธีพิจารณาและข้อกำหนดบรรลุวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อวิธีพิจารณาคดีและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิธีพิจารณาคดีและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
3. เพื่อนำผลสรุปจากการวิจัยมาประกอบการพิจารณาหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

สมมติฐานในการศึกษา

แม้การนำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล วิธีพิจารณา และข้อกำหนดทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาปฏิบัติจะมีปัญหาและอุปสรรคอันเนื่องมาจากโครงสร้างศาล บุคลากร งบประมาณ การพิจารณาคดี เทคโนโลยี ประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร แต่หากมีการพัฒนา ปรับปรุง โครงสร้างและระบบบริหารภายในศาลและปรับปรุงวิธีการนำวิธีพิจารณาและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาใช้ในทางปฏิบัติก็จะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อศาลและต่อประชาชน ทำให้การพิจารณาคดี รวดเร็ว เพียงธรรม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึงสิทธิเกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์อันเกิดจากผลงานมนุษย์ ได้แก่ การประดิษฐ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบวงจรรวม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายร่วม เครื่องหมายรับรอง ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดสินค้า งานวรรณกรรมและศิลปกรรม สิทธิของนักแสดง สิทธิของผู้บันทึกเสียง และสิทธิของผู้แพร่เสียงแพร่ภาพ¹

ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คือข้อความที่ออกบังคับและบุคคล, คณะบุคคลหรือนิติบุคคลใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังหลักฐานใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและศาลอื่นที่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน อธิบดีผู้พิพากษาทรัพย์สินทางปัญญาโดยอนุมัติประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 หมายถึงกระบวนการที่ใช้ในศาลทรัพย์สิน ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญาหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้

¹ปริญญา ดิมตุง, "ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา" (กรุงเทพมหานคร) : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2543), หน้า 1

นิยามตัวแปรเชิงปฏิบัติการ

จากสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ได้กำหนดว่าการนำพระราชบัญญัติจัดตั้งและวิธีพิจารณา คดีและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ที่จะทำให้การพิจารณาคดี เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาใน ศาลแขวง มาจากตัวแปรต้น 6 ตัวแปร คือปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้าน งบประมาณ ปัจจัยด้านการพิจารณาคดี ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ปัจจัยด้านการประสานงาน ซึ่งส่ง ผลต่อตัวแปรตาม คือ การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว เที่ยงธรรม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาเฉพาะพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า ระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540
2. ศึกษากระบวนการ โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ การพิจารณาคดี เทคโนโลยี การประสานงาน

วิธีการศึกษา

เนื่องจากประเด็นวิธีพิจารณาและข้อกำหนดดาเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและ ละเอียดอ่อนต้องการข้อมูลระดับลึกมาวิเคราะห์ การศึกษานี้จึงใช้วิธีศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากปรากฏการณ์ตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง วิธีการศึกษา มีดังนี้

1. การค้นคว้าจากเอกสาร ส่วนใหญ่ทำการศึกษาในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และในเชิงวิเคราะห์ (Analytical Research) โดยทำการค้นคว้าจาก กฎหมาย รายงานต่าง ๆ เอกสารทางสัมมนา วารสารและเอกสารจากห้องสมุด
2. การดูงานและสังเกตการณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศาลทรัพย์สิน ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
3. ประสพการณ์ทำงานในศาลอื่นที่ใช้กระบวนการพิจารณาแต่เดิมตามบท บัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงเปรียบเทียบกับกระบวนการ พิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ตาม พระราช บัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณา คดีทรัพย์สิน

เส้นทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาที่กำหนดขึ้นเฉพาะในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิธีพิจารณาคดีและข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
2. เพื่อให้ทราบอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิธีพิจารณาและข้อกำหนด
3. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงกระบวนการและวิธีพิจารณาคดีในศาลอื่นนอกจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในยุคข้อมูลข่าวสาร

THANMASAT UNIVERSITY
ท่านักหอสมุด